

Φεμινισμός, Διαθεματικότητα και Αναρχισμός

Abbey Volcano and J. Rogue

Χρειάζεται να κατανοήσουμε ότι το σώμα δεν είναι συνδεδεμένο με την ιδιωτική σφαίρα ή τον εαυτό -όπως υποστηρίζει η Δυτική αντίληψη για το αυτόνομο άτομο-, αλλά ότι είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με τις υλικές εκφράσεις της κοινότητας και του δημόσιου χώρου. Με αυτή την έννοια, το σωματικό και το κοινωνικό δεν διαχωρίζονται ξεκάθαρα, αλλά υπάρχει αυτό που ονομάζεται “κοινωνική σάρκα” [Wendy Harcourt και Arturo Escobar, (1)].

Οι απαρχές της διαθεματικής προσέγγισης

Ως απάντηση στις διάφορες τάσεις του φεμινισμού στις ΗΠΑ και στις οργανωτικές προσπάθειες των φεμινιστριών, η Combahee River Collective (2) -μια οργάνωση μαύρων λεσβίων σοσιαλιστριών φεμινιστριών (3)- έγραψε ένα κείμενο που αποτέλεσε τη μαμή της διαθεματικής προσέγγισης. Η διαθεματικότητα ξηπήδησε από την πολιτική των μαύρων φεμινιστριών στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές της δεκαετίας του 1980, και συχνά θεωρείται μια απάντηση στο κυρίαρχο φεμινιστικό εννοιολογικό οικοδόμημα, που στηρίζεται πάνω στις λανθασμένες έννοιες της “παγκόσμιας γυναίκας” και της “αδελφότητας” (4). Στον πυρήνα της διαθεματικής προσέγγισης βρίσκεται η επιθυμία να επισημανθούν οι μυριάδες τρόποι με τους οποίους διάφορες κατηγορίες και κοινωνικές θέσεις -όπως η φυλή, το κοινωνικό φύλο και η τάξη- διασταυρώνονται, αλληλεπιδρούν και αλληλοεπικαλύπτονται, για να παράγουν τις συστημικές κοινωνικές ανισότητες. Με δεδομένη αυτή την πραγματικότητα, οι συζητήσεις για την εμπειρία της “παγκόσμιας γυναίκας” στηρίζονταν προφανώς σε λανθασμένες προϋποθέσεις (και καθρέφτιζαν συνήθως τις πιο προνομιούχες κατηγορίες γυναικών, δηλαδή τις λευκές, σωματικά υγιείς, “μεσαιάς τάξης”, ετεροσεξουαλικές κ.λπ. γυναίκες).

Στην αρχή, η διαθεματικότητα γινόταν αντιληπτή με βάση στο τρίπτυχο “φυλή/τάξη/κοινωνικό φύλο”, αλλά αργότερα διευρύνθηκε από την Patricia Hill Collins και συμπεριέλαβε επίσης κοινωνικούς τόπους όπως το έθνος, η (αν)ικανότητα, η σεξουαλικότητα, η ηλικία και η εθνότητα (5). Παρ' όλα αυτά, δεν πρέπει να αντιλαμβανόμαστε τη διαθεματική προσέγγιση σαν ένα προσθετικό μοντέλο, αλλά σαν ένα φακό μέσα από τον οποίο μπορούμε να δούμε τη φυλή, την τάξη, το κοινωνικό φύλο, τη σεξουαλικότητα κ.λπ., αφενός ως αμοιβαία συγκροτούμενες διαδικασίες (αυτές οι κατηγορίες, με άλλα λόγια, δεν υφίσταται η μία ανεξάρτητα από την άλλη, αλλά αντιθέτως ενισχύουν αμοιβαία η μία την άλλη), και αφετέρου ως κοινωνικές σχέσεις που αναπαράγονται απτά και με περίπλοκους τρόπους στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Η διαθεματικότητα, επομένως, δεν μελετάει αυτές τις κοινωνικές θέσεις ως ξεχωριστές κατηγορίες, αλλά τις αντιμετωπίζει -σε θεωρητικό επίπεδο- ως αλληλοεπικαλυπτόμενες, περίπλοκες, αλληλεπιδρώσες, διατεμνόμενες, και συχνά αντιφατικές παραμέτρους.

Προς μια αναρχική κριτική της φιλελεύθερης διαθεματικότητας

Η διαθεματικότητα εστίαζε, και συχνά εστιάζει ακόμη στην έννοια της ταυτότητας. Παρόλο που η θεωρία της διαθεματικότητας υποστηρίζει ότι οι ιεραρχίες και τα συστήματα καταπίεσης αλληλοσυνδέονται, συγκροτούνται αμοιβαία, και μερικές φορές είναι ακόμη και αντιφατικά, η διαθεματικότητα χρησιμοποιείται συχνά μ' έναν τρόπο που ισοπεδώνει τις δομικές ιεραρχίες και καταπίεσεις. Για παράδειγμα, οι έννοιες “φυλή/τάξη/κοινωνικό φύλο” γίνονται συχνά αντιληπτές ως μορφές καταπίεσης που βιώνονται με διαφορετικούς τρόπους και σε διαφορετικούς βαθμούς από όλους – κανένας, δηλαδή, δεν είναι ελεύθερος από τις εξαναγκαστικές εκχωρήσεις ταυτότητας. Αυτή η προσέγγιση ίσως να είναι χρήσιμη στην περίπτωση που έχουμε έναν συγκεκριμένο αγώνα μπροστά μας, ωστόσο αυτές οι τρεις “κατηγορίες” αντιμετωπίζονται συχνά αποκλειστικά και μόνο ως ταυτότητες, και μάλιστα ως παρόμοιες ταυτότητες επειδή πρόκειται για “μορφές καταπίεσης”. Για παράδειγμα, αφού όλοι έχουμε μια φυλή, ένα κοινωνικό φύλο και μια τάξη, και αφού ο καθένας από εμάς βιώνει διαφορετικά αυτές τις ταυτότητες, πολλοί θεωρητικοί στον τομέα της διαθεματικότητας αναφέρουν κάτι που ονομάζουν “ταξισμό” για να συμπληρώσουν έτσι το ρατσισμό και το

σεξισμό. [σ.τ.μ.: η πεποίθηση ότι οι άνθρωποι κάποιων κοινωνικοοικονομικών τάξεων είναι ανώτεροι από κάποιους άλλους]

Η θέση αυτή μπορεί να οδηγήσει στην πολύ μπερδεμένη αντίληψη ότι η ταξική καταπίεση πρέπει να διορθωθεί μέσω μιας “καλύτερης” αντιμετώπισης των φτωχών ανθρώπων από τους πλούσιους, διατηρώντας ταυτόχρονα την ταξική κοινωνία. Μια τέτοια ανάλυση αντιμετωπίζει τις ταξικές διαφορές σαν απλές πολιτισμικές διαφορές, και οδηγεί με τη σειρά της στην οριοθετημένη στρατηγική του “σεβασμού της διαφορετικότητας”, δίχως όμως να αγγίζει τη ρίζα του προβλήματος. Αυτή η επιχειρηματολογία εμποδίζει την ανάλυση με βάση την ταξική πάλη, η οποία αντιλαμβάνεται τον καπιταλισμό και την ταξική κοινωνία ως θεσμούς και εχθρούς της ελευθερίας. Εμείς δεν θέλουμε να “τα βολέψουμε” μέσα στον καπιταλισμό, καταργώντας το σνομπισμό και τον ταξικό ελιτισμό. Θέλουμε να ανατρέψουμε τον καπιταλισμό και να ξεμπερδεύουμε μια και καλή με την ταξική κοινωνία. Αυτοί που μιλούν για “ταξισμό” θίγουν βέβαια κάποια σχετικά θέματα, κι εμείς δεν έχουμε την πρόθεση να κουκουλώσουμε γρήγορα και επιπόλαια τη διαστρωμάτωση των εισοδημάτων μέσα στην ίδια την εργατική τάξη.

Η οργάνωση στα πλαίσια της εξαιρετικά ανομοιογενούς εργατικής τάξης των Ηνωμένων Πολιτειών απαιτεί την αναγνώριση και συνειδητοποίηση αυτής της ανομοιογένειας. Πιστεύουμε, όμως, ότι είναι λάθος να συγχέουμε αυτό το γεγονός με την άσκηση συστημικής εξουσίας πάνω σε άλλους. Μεγάλο τμήμα της αποκαλούμενης μεσαίας τάξης πιθανόν να έχει ένα σχετικό οικονομικό πλεονέκτημα σε σχέση με τα φτωχότερα, μισθοδοτούμενα μέλη της, αλλά αυτό δεν είναι ίδιο με την εκμετάλλευσή τους, ή με την άσκηση συστημικής εξουσίας σε βάρος τους. Η κοινωνιολογικού τύπου ταξική ανάλυση μπερδεύει κι άλλο τους ανθρώπους, κάνοντάς τους να πιστεύουν λανθασμένα ότι η “ταυτότητά” τους ως μέλη της “μεσαίας τάξης” (μια έννοια που ορίζεται με τόσο πολλούς διαφορετικούς τρόπους που καταντάει ανούσια) τους κάνει συμμάχους της κυρίαρχης τάξης -συμμάχους των καταπιεστών-, κι αυτό συμβάλλει επιπλέον στην απουσία ταξικής συνείδησης στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα εκμετάλλευσης, όπου η μεγάλη πλειοψηφία εργάζεται για να ζήσει, ενώ πολύ λίγοι για να ζήσουν “κατέχουν” (δηλαδή, ληστεύουν). Ο όρος “ταξισμός” είναι μια προβληματική έννοια, ακριβώς επειδή δεν εξηγεί την εκμετάλλευση. Εμείς θέλουμε να ξεμπερδεύουμε με την ταξική κοινωνία, δεν θέλουμε μια κοινωνία όπου οι τάξεις θα “σέβονται” η μία την άλλη. Είναι αδύνατον να εξαλείψει κάποιος την εκμετάλλευση μέσα στα πλαίσια της ταξικής κοινωνίας. Αλλά για να ξεμπερδεύουμε με την εκμετάλλευση, πρέπει επίσης να ξεμπερδεύουμε με την ταξική κοινωνία (καθώς και με άλλες θεσμισμένες ιεραρχίες).

Αυτό το κρίσιμο ζήτημα παραβλέπεται συχνά από εκείνους τους θεωρητικούς που, μέσω της διαθεματικότητας, ζητούν να ξεμπερδεύουμε με τον “ταξισμό”. Εμείς όμως, ως αναρχικοί/ές, ζητάμε να ξεμπερδεύουμε με κάθε είδους εκμετάλλευση και καταπίεση, κι αυτό συμπεριλαμβάνει και το να ξεμπερδεύουμε με την ταξική κοινωνία. Οι φιλελεύθερες ερμηνείες της διαθεματικότητας παραβλέπουν τη μοναδικότητα της έννοιας της “τάξης” όταν τη θεωρούν “ταυτότητα”, και την αντιμετωπίζουν παρόμοια με το ρατσισμό ή το σεξισμό κολλώντας στο τέλος της λέξης το “-ισμός”. Η εξάλειψη του καπιταλισμού σημαίνει το τέλος της ταξικής κοινωνίας – σημαίνει ταξικό πόλεμο. Αντίστοιχα, η φυλή, το κοινωνικό φύλο, η σεξουαλικότητα, η (αν)ικανότητα, η ηλικία -ολόκληρη δηλαδή η γκάμα των ιεραρχικά δομημένων κοινωνικών σχέσεων- είναι το καθένα μοναδικό με το δικό του τρόπο. Ως αναρχικοί/ές πρέπει να επισημαίνουμε αυτά τα μοναδικά χαρακτηριστικά, και όχι να ισοπεδώνουμε όλες αυτές τις κοινωνικές σχέσεις τοποθετώντας τις μέσα σ' ένα και μοναδικό θεωρητικό πλαίσιο.

Αντιμετωπίζοντας την τάξη ως “μία ακόμη ταυτότητα”, η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψη στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τις “ταυτότητες” των άλλων (και τις δικές μας), οι παραδοσιακές αντιλήψεις για τη διαθεματικότητα δεν εξυπηρετούν τις απελευθερωτικές διαδικασίες και τον απελευθερωτικό αγώνα. Η διαθεματικότητα καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι σχέσεις κυριαρχίας αλληλεπιδρούν και ενισχύουν η μία την άλλη, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι αυτά τα συστήματα είναι ταυτόσημα ή ότι μπορούν να συγχωνευθούν. Το καθένα είναι μοναδικό και λειτουργεί διαφορετικά. Επίσης, αυτά τα συστήματα αναπαράγουν το ένα το άλλο. Η ανωτερότητα των λευκών σεξουαλικοποιείται και κάνει σεξιστικές διακρίσεις, η ετεροκανονικότητα γίνεται φυλετική και ταξική. Καταπιεστικοί και εκμεταλλευτικοί θεσμοί και δομές διαπλέκονται στενά μεταξύ τους και αλληλοστηρίζονται. Δίνοντας έμφαση στα σημεία όπου συγκλίνουν -στις συρραφές τους-, αποκτάμε χρήσιμους τρόπους θέασης με βάση τους οποίους μπορούμε να

τα κατεδαφίσουμε, και να δομήσουμε πιο απελευθερωτικές, πιο επιθυμητές και πιο βιώσιμες σχέσεις, με τις οποίες θα μπορέσουμε να αρχίσουμε να διαμορφώνουμε το μέλλον μας.

Μια δικιά μας, αναρχική διαθεματικότητα

Μολονότι επισημάναμε αυτό το εξαιρετικά συχνό σφάλμα των θεωρητικών και των ακτιβιστών που αρθρογραφούν κάτω από την ταμπέλα “διαθεματικότητα”, η ίδια η θεωρία της διαθεματικότητας έχει να προσφέρει πολλά, τα οποία δεν πρέπει να αγνοήσουμε. Για παράδειγμα, η διαθεματικότητα απορρίπτει την ιδέα της κεντρικής ή πρωταρχικής καταπίεσης. Αντιθέτως, όπως επισημάναμε προηγουμένως, υποστηρίζει ότι όλες οι μορφές καταπίεσης αλληλοεπικαλύπτονται και συχνά συγκροτούν αμοιβαία η μία την άλλη. Σε δομικό και θεσμικό επίπεδο, αυτό σημαίνει ότι ο αγώνας ενάντια στον καπιταλισμό πρέπει επίσης να είναι αγώνας ενάντια στον ετεροσεξισμό, την πατριαρχία, την ανωτερότητα των λευκών κ.ο.κ. Πολύ συχνά, ωστόσο, η διαθεματικότητα χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο ως εργαλείο για την κατανόηση του πώς αυτές οι μορφές καταπίεσης στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων αλληλοεπικαλύπτονται και δημιουργούν μια ταυτότητα μοναδική για τον καθένα όσον αφορά το βαθμό και τη σύνθεσή της.

Εμείς, που είμαστε αναρχικοί/ές, θεωρούμε ότι είναι πιο χρήσιμο να αξιοποιήσουμε τη διαθεματικότητα για να κατανοήσουμε πώς η καθημερινή ζωή των ανθρώπων μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να μιλήσουμε για τους τρόπους με τους οποίους οι δομές και οι θεσμοί διασταυρώνονται και αλληλεπιδρούν. Ένα τέτοιο εγχείρημα θα εμπλουτίσει τις αναλύσεις, τις στρατηγικές και τους αγώνες μας ενάντια σε όλες τις μορφές κυριαρχίας. Με άλλα λόγια, οι αναρχικοί/ές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη βιωμένη πραγματικότητα για να βρουν τις διασυνδέσεις της με τις θεσμικές διαδικασίες που δημιουργούν, αναπαράγουν και συντηρούν τις εξουσιαστικές κοινωνικές σχέσεις. Δυστυχώς, η φιλελεύθερη ερμηνεία της διαθεματικότητας εμποδίζει αυτού του είδους την ανάλυση όσον αφορά τους θεσμούς, κι έτσι -ενώ μπορούμε να αξιοποιήσουμε τη διαθεματικότητα- πρέπει ταυτόχρονα να της ασκούμε κριτική από μια ευδιάκριτη αναρχική οπτική.

Πρέπει να επισημάνουμε, όμως, ότι δεν υπάρχει μια γενικώς αποδεκτή ερμηνεία της διαθεματικότητας. Όπως ακριβώς ο φεμινισμός, έτσι και η διαθεματικότητα απαιτεί έναν επιθετικό προσδιορισμό για να περιγραφεί πλήρως. Γι' αυτό το λόγο, σ' αυτή την ανάλυση θα χρησιμοποιήσουμε τον όρο “αναρχική διαθεματικότητα” για να περιγράψουμε την άποψή μας. Πιστεύουμε ότι μια αντικρατική και αντικαπιταλιστική οπτική (όπως επίσης και μια ριζοσπαστική θέση ενάντια στην ανωτερότητα των λευκών και την ετεροσεξουαλική πατριαρχία) είναι το λογικό επακόλουθο της διαθεματικότητας. Παρ' όλα αυτά, πολλοί αξιοποιούν τη διαθεματικότητα στα πλαίσια μιας πιο φιλελεύθερης προσέγγισης, κι αυτό είναι ολοφάνερο απ' το ότι επικρίνουν τον “ταξισμό” και όχι τον καπιταλισμό και την ταξική κοινωνία, καθώς και απ' το ότι συχνά δεν αναλύουν την έννοια του κράτους (6). Επιπλέον, κάποιες φορές βλέπουμε μια τάση επικέντρωσης σχεδόν αποκλειστικά στις ατομικές εμπειρίες, και όχι στα συστήματα και τους θεσμούς.

Και ενώ όλες αυτές οι θέσεις μας σχετίζονται άμεσα με τη διαθεματικότητα, είναι αλήθεια επίσης ότι οι άνθρωποι που μεγάλωσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες και κοινωνικοποιήθηκαν μέσα σε μια βαθύτατα εγωκεντρική κουλτούρα, έχουν την τάση να επικεντρώνονται στην ατομική καταπίεση και καταστολή, κάτι που δυσκολεύει μια ευρύτερη, πιο συστημική οπτική. Εμείς ενδιαφερόμαστε για το πώς λειτουργούν οι θεσμοί, καθώς και για το πώς αναπαράγονται οι θεσμοί μέσα από την καθημερινή ζωή μας και τα μοτίβα των κοινωνικών σχέσεων. Πώς μπορούμε να προσδιορίσουμε τα συστήματα που (ανα)παράγουν τις “ατομικές εμπειρίες” (και αντιστρόφως); Πώς μπορούμε να προσδιορίσουμε τους τρόπους με τους οποίους αυτά τα συστήματα (ανα)παράγουν το ένα το άλλο; Πώς μπορούμε να τα γκρεμίσουμε και να δημιουργήσουμε νέες κοινωνικές σχέσεις, οι οποίες θα προωθούν την ελευθερία;

Αναλύοντας θεσμικά και συστημικά τη διαθεματικότητα, οι αναρχικοί/ές έχουν τη δυνατότητα να τονίσουν την “κοινωνική σάρκα” που αναφέρεται στο εισαγωγικό παράθεμα. Και αν θέλουμε να περιγράψουμε πλήρως αυτή την “κοινωνική σάρκα” -να περιγράψουμε, με άλλα λόγια, τους τρόπους με τους οποίους οι ιεραρχίες και οι ανισότητες εξυφαίνονται μέσα στον κοινωνικό ιστό- θα ήταν παράλειψή μας να μην επισημάνουμε αυτό που λείπει προκλητικά από όλα σχεδόν όσα έχουν γραφτεί ποτέ για τη διαθεματικότητα: η ανάλυση του κράτους. Ο Gustav Landauer, ο οποίος ανέλυσε αυτή την ιεραρχική διάταξη της

ανθρωπότητας -όπου κάποιοι κυριαρχούν πάνω σε άλλους, όντας μέλη ενός πολιτικού σώματος που βρίσκεται πάνω και πέρα από τον έλεγχο των ανθρώπων-, είδε το κράτος ως μία κοινωνική σχέση (7).

Δεν είμαστε απλώς σώματα με καθορισμένες ταυτότητες, όπως η φυλή, η τάξη, το κοινωνικό φύλο, η (αν)ικανότητα, και όλες οι υπόλοιπες κοινοτοπίες. Είμαστε επίσης πολιτικά υποκειμένα, μέσα σε μια κοινωνία που κυβερνάται από πολιτικούς, δικαστές, αστυνομικούς, και κάθε λογής γραφειοκράτες. Μια διαθεματική ανάλυση της “κοινωνικής σάρκας” θα μπορούσε, λοιπόν, να διευρυνθεί από τους αναρχικούς/ές για εξεγερσιακούς σκοπούς, αφού τα βάσανά μας είναι απόρροια θεσμών όπως ο καπιταλισμός και το κράτος, που παράγουν και (ανα)παράγονται από το πλέγμα των ταυτοτήτων που χρησιμοποιούνται για να χωρέσει η ανθρωπότητα μέσα στις καλοφτιαγμένες ομαδοποιήσεις των καταπιεστών και των καταπιεζόμενων.

Ως αναρχικοί/ές θεωρούμε ότι η διαθεματικότητα είναι χρήσιμη στο βαθμό που μπορεί να εμπλουτίσει τους αγώνες μας. Η διαθεματικότητα μάς βοηθάει να κατανοήσουμε τους τρόπους με τους οποίους οι διάφορες μορφές καταπίεσης αλληλοεπικαλύπτονται και αναπαράγονται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Όμως, οι συνήθεις διαθεματικές αναλύσεις μέσα από μια φιλελεύθερη οπτική, συχνά υποθέτουν ότι οι μυριάδες μορφές καταπίεσης λειτουργούν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, κάτι που εμποδίζει την ταξική ανάλυση, την ανάλυση του κράτους, και την ανάλυση των θεσμών που μας κυβερνούν. Εμείς εκτιμούμε ότι οι καθημερινές εμπειρίες μας από διάφορες μορφές καταπίεσης και εκμετάλλευσης είναι σημαντικές και χρήσιμες στον αγώνα μας - με την προϋπόθεση, βεβαίως, ότι δεν θα τις παραθέτουμε λες και επιδρούν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, αλλά ότι θα αξιοποιήσουμε τη διαθεματικότητα έτσι ώστε να συμπεριλάβει τις διάφορες μεθόδους μέσω των οποίων η ανωτερότητα των λευκών, η ετεροκανονικότητα, η πατριαρχία, η ταξική κοινωνία κ.ο.κ. λειτουργούν στην καθημερινότητα των ανθρώπων.

Η αλήθεια είναι ότι πρέπει να κατανοήσουμε τις ομοιότητες και τις διαφορές της ιστορικής εξέλιξης της ετεροκανονικότητας, της ανωτερότητας των λευκών, και της ταξικής κοινωνίας. Επιπλέον, πρέπει να κατανοήσουμε πώς ο τρόπος λειτουργίας της καθεμιάς απ' αυτές (ανα)διαμόρφωσε τις άλλες, και αντίστροφα. Αυτό το επίπεδο ανάλυσης διευκολύνει μια πιο σφαιρική θέαση της λειτουργίας των εξουσιαστικών θεσμών, και του πώς η λειτουργία τους επηρεάζει την καθημερινότητα των ανθρώπων. Θα ήταν λάθος μας να μη χρησιμοποιήσουμε τη διαθεματικότητα μ' αυτό τον τρόπο.

Από τις αφηρημένες έννοιες στην οργάνωση: Αναπαραγωγική ελευθερία και Αναρχική διαθεματικότητα

Οι τρόποι με τους οποίους ο καπιταλισμός, η ανωτερότητα των λευκών, η ετεροσεξουαλική πατριαρχία -και γενικότερα η πειθαρχική κοινωνία- απέκτησαν τον έλεγχο των σωμάτων έχει αναλυθεί λεπτομερώς αλλού (8), αλλά θέλουμε να αναφέρουμε ένα παράδειγμα αυτής της ιστορικής εξέλιξης γιατί θα μας διευκολύνει στην ανάλυση της θέσης μας ότι η οργάνωση για την αναπαραγωγική ελευθερία μπορεί να επωφεληθεί από μια διαθεματική αναρχική ανάλυση. Η αναπαραγωγική ελευθερία -μια έννοια που χρησιμοποιούμε εδώ με μια σαφώς αντικρατική, αντικαπιταλιστική ερμηνεία της αναπαραγωγικής δικαιοσύνης- υποστηρίζει ότι απλώς η θέση “υπέρ της επιλογής” [σ.τ.μ.: όσον αφορά το ζήτημα της άμβλωσης] δεν επαρκεί για μια ριζοσπαστική προσέγγιση των αναπαραγωγικών “δικαιωμάτων”. Ο προσδιορισμός των τρόπων με τους οποίους η φυλή, η τάξη, η σεξουαλικότητα, η εθνικότητα και η (αν)ικανότητα αλληλοτέμνονται και διαμορφώνουν τη δυνατότητα πρόσβασης των γυναικών στην αναπαραγωγική υγεία απαιτεί μια βαθύτερη κατανόηση των συστημάτων καταπίεσης που περιγράφει η Andrea Smith στο βιβλίο της “Conquest: Sexual Violence and American Indian Genocide” (9). Η μελέτη της ιστορίας της αποικιοκρατίας στην Αμερική, μας βοηθάει να κατανοήσουμε τα περίπλοκα ζητήματα της αναπαραγωγικής ελευθερίας στο σύγχρονο πλαίσιο. Το κράτος, ως θεσμός, είχε πάντα το κεκτημένο δικαίωμα ελέγχου της κοινωνικής αναπαραγωγής, και -πιο συγκεκριμένα- των τρόπων με τους οποίους οι υπό αποικιοκρατική κατοχή λαοί αναπαράγονταν ή δεν αναπαράγονταν. Με βάση το ιστορικό της βίαιης στέρωσης των Ινδιάνων, αλλά και των Αφροαμερικανών και των Λατινοαμερικανών, όπως επίσης και των φτωχών λευκών γυναικών (10), βλέπουμε ότι απλώς η δυνατότητα άμβλωσης δεν αγγίζει ολόκληρο το πρόβλημα της αναπαραγωγικής ελευθερίας (11). Για να δημιουργηθεί ένα ευρύ ριζοσπαστικό κίνημα, πρέπει να θίξουμε όλες τις πτυχές του θέματος: Τη δυνατότητα τεκνοποίησης αλλά και στήριξης των παιδιών, τη δυνατότητα ιατρικής περίθαλψης, κοινωνικής στέγασης, εκπαίδευσης και δημόσιας μεταφοράς, την υιοθεσία, τις μη παραδοσιακές οικογένειες, και ούτω

καθεξής. Για να είναι ένα κίνημα αληθινά ριζοσπαστικό, πρέπει να είναι περιεκτικό – και το κίνημα “υπέρ της επιλογής” συχνά αμελεί να θίξει τις ανάγκες όσων βρίσκονται στο περιθώριο. Καλύπτει η απόφαση Roe vs Wade τις περίπλοκες συνθήκες της ζωής των γυναικών και των μανάδων που βρίσκονται στις φυλακές; [σ.τ.μ.: πρόκειται για την απόφαση-ορόσημο Roe vs Wade του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ το 1973, η οποία άνοιξε το δρόμο για την κατοχύρωση του δικαιώματος στην άμβλωση]

Επιπλέον, τι θα γίνει με τα άτομα που δεν έχουν επίσημα έγγραφα; Εδώ και πολύ καιρό, για παράδειγμα, τα τρανσεξουαλικά άτομα αγωνίζονται για να έχουν πρόσβαση στις δομές υγείας (12). Η απλή λοιπόν υπεράσπιση της νομικής κατοχύρωσης του δικαιώματος στην άμβλωση δεν ενώνει όλα τα άτομα που επηρεάζονται από την ετεροσεξουαλική πατριαρχία. Αντίστοιχα, η νομικά κατοχυρωμένη “επιλογή”, τη στιγμή που οι αμβλώσεις είναι ακριβές διαδικασίες, δεν βοηθάει καθόλου τις φτωχές γυναίκες και τονίζει την ανάγκη να συντριφτεί ο καπιταλισμός για να υπάρξουν θετικές ελευθερίες. Οι υποστηρικτές της αναπαραγωγικής δικαιοσύνης προτείνουν μια διαθεματική προσέγγιση σ' αυτά τα θέματα, και η αναρχοφεμινιστική ανάλυση της αναπαραγωγικής ελευθερίας θα ωφελούνταν με την αξιοποίηση μιας αναρχικής διαθεματικής ανάλυσης.

Η αναρχική διαθεματική ανάλυση της αναπαραγωγικής ελευθερίας μάς δείχνει ότι, όταν κάποια κοινότητα αρχίσει να μάχεται συλλογικά, τα άτομα αυτής της κοινότητας είναι απαραίτητο να έχουν κατανοήσει τους τρόπους με τους οποίους οι εξουσιαστικές σχέσεις συλλειτουργούν, για να αποκτήσουν μια σφαιρική αίσθηση αυτού για το οποίο μάχονται. Αν καταφέρουμε να προσδιορίσουμε τους τρόπους με τους οποίους συλλειτουργούν οι καταπιεστικές και εκμεταλλευτικές κοινωνικές σχέσεις -σχηματίζοντας τον καμβά που ονομάζουμε “καθημερινή ζωή”- τότε είμαστε καλύτερα εφοδιασμένοι για να τις διαλύσουμε. Για να αναλύσουμε, λόγου χάρη, τους τρόπους με τους οποίους ειδικά οι έγχρωμες γυναίκες είχαν στοχοποιηθεί ιστορικά για βίαιες στειρώσεις, απαιτεί να κατανοήσουμε το πώς η ετεροσεξουαλική πατριαρχία, ο καπιταλισμός, το κράτος, και η ανωτερότητα των λευκών συλλειτούργησαν για να δημιουργήσουν μια κατάσταση όπου οι έγχρωμες γυναίκες στοχοποιήθηκαν σωματικά μέσω κοινωνικών προγραμμάτων όπως η κοινωνική πρόνοια, τα ιατρικά πειράματα και η ευγονική.

Πώς ο ρατσισμός και η ανωτερότητα των λευκών στήριξαν την ετεροσεξουαλική πατριαρχία; Πώς η σεξουαλικότητα γίνεται φυλετική, με τρόπους που διευκολύνουν τους αποικιοκράτες να μη νιώθουν ένοχοι για τους βιασμούς, τη γενοκτονία και τη δουλεία, τόσο ιστορικά όσο και στις μέρες μας; Πώς η ανωτερότητα των λευκών κάνει σεξιστικές διακρίσεις με βάση απεικονίσεις όπως η Mammy και η Jezebel (13); [σ.τ.μ.: η χοντρή μητρική φιγούρα σε αντίθεση με τη φιγούρα της λάγνας γυναίκας, δύο ευρέως διαδεδομένα στερεότυπα για τις μαύρες γυναίκες] Πώς το κράτος κοινωνικής πρόνοιας γίνεται φυλετικό και κάνει σεξιστικές διακρίσεις έχοντας στην ημερήσια διάταξη τον αφανισμό του μαύρου σώματος (14); Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε τις συστημικές μορφές καταπίεσης, όπως η ανωτερότητα των λευκών, αν δεν αναλύσουμε πώς αυτά τα συστήματα γίνονται σεξιστικά, σεξουαλικοποιούνται, ταξικοποιούνται κ.ο.κ. Επίσης, αυτού του είδους η ανάλυση μπορεί να επεκταθεί για να κατανοήσουμε πώς λειτουργούν η ετεροσεξουαλική πατριαρχία, η ετεροκανονικότητα, ο καπιταλισμός και το κράτος – όλες δηλαδή οι ανθρώπινες εξουσιαστικές σχέσεις. Και αυτή ακριβώς είναι η αξία της διαθεματικής αναρχικής ανάλυσης.

Η αναρχική διαθεματική ανάλυση -ή, τουλάχιστον, ο τρόπος με τον οποίο εμείς αξιοποιούμε αυτή τη θεωρητική θέση- δεν επικεντρώνεται σε κάποια δομή ή θεσμό σε βάρος των άλλων, με μοναδική εξαίρεση το πλαίσιο αναφοράς (context). Θεωρούμε, αντιθέτως, ότι αυτές οι δομές και οι θεσμοί λειτουργούν έτσι ώστε να (ανα)παράγονται αμοιβαία και να αλληλοεπικαλύπτονται. Σε αυτό τον τρόπο θεώρησης, δεν έχει κανένα νόημα να μιλάμε για κάποια κεντρική ή πρωταρχική καταπιεστική ή εκμεταλλευτική δομή. Αυτές οι κοινωνικές σχέσεις δεν μπορούν να διαχωριστούν και να ορισθεί κάποια ως “κεντρική” και οι υπόλοιπες ως “περιφερειακές”. Και, επιπλέον, διασταυρώνονται. Στο κάτω κάτω, τι νόημα έχει μια εξέγερση αν αφήσει πίσω κάποιους/ες από εμάς;

*Από την καινούργια έκδοση του “Quiet Rumours: An Anarcha-Feminist Reader”, AK Press.

<https://libcom.org/library/insurrections-intersections-feminism-intersectionality-anarchism>